

Tuomas Näveri
Pursimiehenkatu 18 C 37
00150 Helsinki
Puh: +358-50-5700484
E-Mail: tuomas.naveri@gmail.com

25.8.2010

Helsingin Sanomain Säätiölle:

Selvitys stipendiaattivuodestani Freie Universitätissä lukuvuonna 2009-2010

Osallistuin lukuvuonna 2009-2010 Freie Universität Berlinin alaisuudessa toimivan Journalisten-Kollegin järjestämään 10-kuukautiseen Europäische Journalisten-Fellowships -ohjelmaan (EJF) Helsingin Sanomain Säätiön rahoittamana stipendiaattina.

Ensinnäkin suuri kiitos Säätiölle kuluneesta opiskeluvuodesta. Vuosi Berliinissä oli monella tapaa avartava ja minun tapauksessani myös elämän suuntaa muuttanut kokemus.

Tavoitteena sujuva saksa

Lähtiessäni elokuussa 2009 Berliiniin suurin tavoitteeni oli saksan kielitaidon parantaminen. Olen kouluvuosiinani lukenut saksaa C-kielenä, siis viiden vuoden ajan. Lisäksi vietin opiskeluvuosiinani yhden lukuvuoden opiskelijavaihdossa Itävallassa Salzburgin yliopistossa. Vuosien varrella saksan kielen taidot olivat kuitenkin päässeet rapistumaan, ja ennen kaikkea tähän halusin muutosta Berliinissä viettämäni vuoden aikana.

Opiskelin Berliinissä saksaa sekä talvi- että kesälukukauden ajan. Talvilukukauden ajan opiskelin kieltä (Deutsch als Fremdsprache) Freie Universitätin kielikeskuksessa ja kesälukukauden Humboldt-Universitätin kielikeskuksessa.

Europäische Journalisten-Fellowships -ohjelman hienoin piirre on se, että stipendiaateilla on täysi vapaus osallistua kaikkien berliiniläisten korkeakoulujen tarjoamille kursseille. Tämä mahdollistaa sen, että stipendiaatit voivat osallistua Freie Universitätin luentojen ja seminaarien lisäksi vaikkapa Humboldt-Universitätin tai Technische Universitätin eri tiedekuntien järjestämille kursseille.

Omalla kohdallani koko lukuvuoden kestäneet saksan kurssit kohensivat kielitaitoani huomattavasti. Tältä osin stipendiaattivuodelleni asettama tavoitteeni täyttyi hyvin. On myös sanottava, että EJF-ohjelmaan osallistumisen edellytyksenä on kohtuullisen hyvät saksan kielen osaaminen. Yliopistossa valtaosa opetuksesta tapahtuu saksan kielellä ja kaikki Europäische Journalisten-Fellowships -ohjelmaan liittyvät tilaisuudet, luennot ja keskustelut käydään poikkeuksetta saksan kielellä. Lisäksi kommunikointi muiden stipendiaattien kanssa tapahtuu yksinomaan saksaksi.

Millainen ryhmä?

Europäische Journalisten-Fellowships -ohjelmaan osallistui viime lukuvuoden aikana 12 toimittajaa. Osallistujat ovat perinteisesti tulleet pääasiallisesti itäisen Keski-Euroopan maista. Tällä kertaa ryhmän jäsenet tulivat Suomen lisäksi Puolasta, Venäjältä, Tshekeistä, Bulgariasta, Ranskasta, Yhdysvalloista ja Saksasta. Ryhmän jäsenistä yhdeksän oli naisia ja kolme miestä. Ryhmän jäsenten keski-ikä oli arviolta noin 34 vuotta. Kaikki stipendiaatit olivat työskennelleet omissa maissaan useiden vuosien ajan erilaisissa toimittaja- tai esimiestehtävissä. Europäische Journalisten-Fellowships ohjelman tarkoituksena on tarjota toimittajille mahdollisuus irtautua päivätyöstään ja keskittyä jonkin valitsemansa laajemman tieteellisen tai journalistisen projektin työstämiseen.

Lopputyö ja sen tulokset

10-kuukautisen ohjelman aikana stipendiaattien täytyy lopputyönään valmistella tutkimusprojekti, joka esitellään heinäkuussa järjestettävässä julkisessa loppuesitystilaisuudessa muille stipendiaateille, Journalisten-Kollegin työntekijöille, hankkeita tukeneiden säätiöiden edustajille ja muille kiinnostuneille.

Lopputöiden aihekirjo on tavallisesti hyvin laaja. Tänäkin lukuvuotena lopputöinä valmistui artikkelisarjoja, kirja-aihoita ja tieteellis-journalistisia selvityksiä kovin erilaisista teemoista. Mukaan mahtui mm. töitä, jotka käsittelivät Stasin toimintaa Puolassa, ulkomaalaisten kirjeenvaihtajien työtä natsi-Saksassa ja Venäjän kuvaa saksalaisessa mediassa.

Oma lopputyöni käsitteli berliiniläisten sanomalehtien verkkotoimitusten toimintaa, niiden verkkosivujen arkkitehtuuria sekä verkkotoimintojen organisointia ja integroimista printtilehden yhteyteen. Tarkoitukseni oli selvittää, ovatko berliiniläislehdet löytäneet sellaisia toimivia verkkotoiminnallisia ratkaisuja, joiden käyttöön otosta olisi tulevaisuudessa hyötyä myös suomalaisille sanomalehdille. Tutkimuskohteinani oli kuusi berliiniläistä sanomalehteä: Der Tagesspiegel, Berliner Morgenpost, Berliner Zeitung, Berliner Kurier, B.Z. ja Die Tageszeitung. Berliiniläisten sanomalehtien välinen kilpailu on veristä. Kovan keskinäisen kilpailun lisäksi lehtien levikit ovat viime vuosina kutistuneet ennen kaikkea tiedonvälityksen kokeman verkkomurroksen vuoksi.

Berliiniläislehdillä on hyvin erilaisia ja suomalaisesta näkökulmasta osin jopa kestäättömiä verkkoliiketoimintamalleja. Osa lehdistä tarjoaa kaikki printtiversioidensa artikkelit ilmaiseksi verkossa (osittain jo tunteja ennen lehden ilmestymistä). Samaan aikaan yksi kaupungin kolmesta suuresta päivälehdestä, Berliner Morgenpost, on siirtänyt merkittävän osan verkkouutisistaan maksumuurin taakse. Kumpikaan malli tuskin toimisi suomalaisten maakunta- tai iltapäivälehtien kohdalla.

Berliiniläisten sanomalehtien verkkotoimintojen sekamelska on ajoittain hämmentävää. Esimerkiksi ainoa levikkiään marginaalisesti viime vuosina kasvattanut berliiniläislehti, vasemmistolainen Die Tageszeitung, julkaisee kaikki seuraavan päivän lehteen menevät uutiset välittömästi niiden valmistuttua verkossa. Samaan aikaan voisi kuvitella, että osittaisen maksumuurin taakse vuodenvaihteessa piiloutuneen Berliner Morgenpostin kävijämäärät verkossa olisivat romahtaneet, näin ei kuitenkaan ole käynyt.

Berliiniläisten sanomalehtien verkkostrategioiden tutkiminen oli antoisaa, mutta loppujen lopuksi näillä lehdillä on hyvin vähän konkreettista tarjottavaa suomalaisille lehtitaloille. Berliiniläislehtien verkkotoimitukset, jos niitä edes erillisinä yksikköinä on, on integroitu printtilehtien toimituksiin hyvin samoin tavoin kuin suomalaislehdissä. Verkkosivujen rakenteiden ja arkkitehtuurien osalta berliiniläislehdillä on käytössään muutamia mielenkiintoisia ratkaisuja, joiden käyttöönottoa voisi harkita myös Suomessa. Näihin kuuluvat mm. aiempaa useampien uutispalstojen käyttö etusivulla, pienemmät kuvakoot ja otsikkopistekoot etusivulla sekä uutistoimistojen käytöstä luopuminen.

Loppuyöni perusteella berliiniläislehdillä on siis vain vähän annettavaa suomalaislehdille. Tästä huolimatta oli hyvin mielenkiintoista etsiä ja löytää syitä, miksi eri berliiniläislehdet ovat päätyneet käyttämiinsä verkkostrategioihin.

EJF-Stipendiaatit voivat kirjoittaa loppuyönsä englanniksi tai saksaksi. Itse kirjoitin oman loppuyöni saksaksi. Tämä oli itselleni melkoinen ponnistus, eikä 80-sivuinen työni varmastikaan edustanut sujuvinta tai parhainta mahdollista kielenkäyttöä, mutta silti on selvää, että kielitaitoni kehittyi työn edetessä reippaasti. Näin ainakin uskon. Loppuyön kirjoittaminen omalla äidinkielellä on mahdollista silloin, jos lopputuloksena valmistuu esimerkiksi pro gradu -työ kotimaiseen yliopistoon. Tällaisessa tapauksessa stipendiaatin on kuitenkin kirjoitettava noin 20-sivuinen englannin- tai saksankielinen lyhennelmä loppuyöstään Journalisten-Kollegin käyttöön.

EJF-ohjelman miinus - ja pluspuolet

Europäische Journalisten-Fellowships -ohjelman miinuspuoliin kuuluu se, ettei kurssin suorittamisesta saa tutkintoa, eikä stipendiaattien tekemille lopputöille useinkaan löydy käyttöä ohjelman jälkeen. Tämä saattaa tuntua hiukan lannistavalta, eikä työmotivaatiokaan ole tämän vuoksi aina huipussaan. Lopputöiden ohjaaminen Journalisten-Kollegin puolelta on myös melko huteraa. 10 kuukauden aikana toimittajaryhmä kokoontuu nelisen kertaa ns. Colloquium-tapaamisiin, joissa kaikkien stipendiaattien projektien etenemistä käydään pikaisesti läpi. Omalla kohdallani näistä Colloquiumeista ei käytännössä ollut mitään hyötyä. Henkilökohtaista ohjausta projektien työstämiseen saa heikosti.

Palautteen ja ohjauksen vähyden vuoksi stipendiaatit ovat lopputöidensä kanssa usein hyvin yksin. Joillekin tämä ei ole ongelma, vaan siunaus. Monien stipendiaattien loppuyöt ovat luonteeltaan niin henkilökohtaisia ja omaperäisiä, ettei niitä oikein edes pystyisi ohjaamaan. Useat stipendiaatit ovat vapaita toimittajia, jotka ovat tottuneet toimimaan omillaan.

Periaatteessa Europäische Journalisten-Fellowships -ohjelman heikkouksiin kuuluu myös se, ettei yliopistossa suoritetuilla kursseilla ja niistä saaduilla opintopisteillä ole stipendiaattiohjelman suorittamisen kannalta mitään merkitystä. Toisin kuin esimerkiksi Erasmus-opiskelijoiden ei EJF-stipendiaattien tarvitse kerätä minimiopintopistemäärää lukuvuoden kuluessa.

EJF-ohjelmaan ei pidä suhtautua siten, että se valmistaisi stipendiaatteja johonkin tutkintoon, tai että tehdyillä opintosuorituksilla olisi jotakin yleisempää merkitystä. Ohjelmassa on kyse siitä, että lukuvuoden aikana stipendiaatit syventävät omia

tietojaan haluamistaan aihepiireistä. EJF-ohjelma on ennen kaikkea itsensä sivistämistä. Ohjelma kasvattaa stipendiaattien omaa henkistä ja älyllistä pääomaa. Lukuvuosi EJF-ohjelmassa tarjoaa toimittajille loistavan tavan päästä vuodeksi täysin eroon omasta päivätyöstään. Jo pelkästään tämän vuoksi on hienoa, että Helsingin Sanomain Säätiö tukee EJF-ohjelmaa.

Lisäksi on hirvittävän kiinnostavaa tutustua samankaltaista työtä muissa maissa tekeviin ihmisiin. Journalismiin liittyvien kokemusten vaihto eri maista tulevien ihmisten kanssa on äärimmäisen mielenkiintoista ja opettavaa. Ennen EJF-vuotta minä en esimerkiksi tiennyt mitään puolalaisista tiedotusvälineistä - nyt tilanne on toinen.

Mitä tulikaan opiskeltua ja miten?

Omista opiskelukokemuksistani Freie Universitätissä kerrottakoon, että minä suoritin lähinnä Saksan historiaan, Berliinin kulttuurihistoriaan ja saksalaiseen elokuvaan liittyviä luentosarjoja. Olen jo usean vuoden ajan ollut suuri Berliinin kaupunki- ja kulttuurihistorian harrastaja. Lisäksi olen pikkupojasta asti ollut parantumaton elokuvahullu. Yhdistin kurssivalinnoissani siis kaksi intohimoani, joilla ei ole juuri mitään tekemistä journalismin kanssa. Kaikki suorittamani kurssit olivat mielenkiintoisia ja tietoni saksalaisesta yhteiskunnasta, elokuvasta ja ennen kaikkea Berliinin roolista Saksan ja Euroopan historiassa syventyivät vuoden kuluessa merkittävästi.

EJF-ohjelman vetäjät pitävät kirjaa siitä, mille kursseille stipendiaatit lukuvuoden aikana ovat ilmoittautuneet, mutta kursseille osallistumista tai niiden suorittamista ei seurata. Kuvaavaa on, että jotkut stipendiaatit eivät käsittääkseni suorittaneet lukuvuoden aikana yhtäkään luentosarjaa tai seminaaria loppuun asti.

EJF-ohjelman ydin = Jour Fixe -luennot

Europäische Journalisten-Fellowships -ohjelman ytimen muodostavat jokaviikkoiset Jour Fixe -luento- ja keskustelutilaisuudet. Keskiviikkoiltaisain järjestettäviin Jour Fixe -kokoontumisiin kutsutaan puhujiksi asiantuntijoita saksalaisen yhteiskunnan eri osa-alueilta. Jour Fixe -tilaisuuksien aihekirjo on hyvin laaja. Yhtenä viikkona puhujana saattaa olla liikuntatieteiden professori, joka esitelmöi saksalaisesta naisuippu-urheilusta, ja seuraavan viikon esiintyjän teemana voi olla balkanilaisten maahanmuuttajien ongelmat Berliinin Kreuzbergissä.

Jour Fixe -luennot ja niitä seuraavat keskustelut olivat ajoittain äärimmäisen mielenkiintoisia, ja ajoittain piinaavan tylsiä. Henkilökohtaisesti Jour Fixe -luentojen parhaimmista kuului mielestäni mm. Babelsbergin elokuvastudioiden johtaja Dr. Carl Woecken, joka kertoi Berliinin yrityksistä houkutella suuria Hollywood-tuotantoja ja kuvausryhmiä kaupunkiin.

Toinen mieleen painunut Jour Fixe -luennoitsija oli Berliinin kaupunginsuunnitteluvirastossa työskentelevä sosiologi Philipp Mühlberg, joka analysoi kiinnostavalla tavalla Berliinin kaupunginosien sosiaalisia ja etnisiä kerrostumia ja tiettyjen alueiden vauhdikasta gentrifikoitumista.

EJF-ohjelmasta vastaavat henkilöt seuraavat tarkasti stipendiaattien osallistumista Jour Fixe -luennoille ja poissaoloista pitää informoida järjestäjiä hyvissä ajoin etukäteen. Jour Fixe -luennoille osallistuminen on pakollista ja lukuvuoden kuluessa vain muutamilta Jour Fixe -luennoilta saa olla poissa. Nämä viikoittaiset luennot ovat järjestäjien näkökulmasta kaikkein tärkeimpiä - likimain pyhiä - EJF-vuoden tilaisuuksia. Mutta kuten sanotti, luentojen taso vaihtelee voimakkaasti, ja kun on katsonut minkälaisia saksalaisen yhteiskunnan merkkihenkilöitä takavuosina Jour Fixe -luentojen pitäjiin on kuulunut, ei voi välttyä siltä ajatukselta, että vieraiden taso on jonkin verran laskenut.

Pulaa määrärahoista

Lukuvuoden aikana minulle muodostui vankka käsitys siitä, että Freie Universität on vähentänyt EJF-ohjelmalle osoitettuja määrärahoja. Ilmeisesti myös yliopiston ulkopuolelta saadun rahoituksen määrä on parin viime vuoden aikana vähentynyt. EJF-ohjelmaan on perinteisesti kuulunut viikon kestävä Deutschlandreise, jonka aikana stipendiaatit ovat vierailleet jonkin saksalaisen osavaltion tiedotusvälineissä, tutkimuslaitoksissa ja virastoissa. Viime lukuvuoden aikana Saksan-matkaa ei rahoituksen puutteessa järjestetty lainkaan. Takavuosina Saksan ulkoministeriö on myöntänyt määrärahan Deutschlandreisen tekemistä varten, mutta viime lukuvuotena rahoitusta ei saatu kasaan.

Viiden tähden EJF-vuosi

Kaiken kaikkiaan olen erittäin tyytyväinen EJF-stipendiaattivuoteeni Berliinissä. EJF-ohjelma on saksan kieltä osaaville suomalaistoimittajille oivallinen tapa viettää välivuosi arkisesta aherruksesta. Itse olin vuorotteluvapaalla, enkä omalta osaltani pysty kuvittelemaan antoisampaa tapaa viettää vuorotteluvapaavuotta kuin juuri tämän.

EJF-ohjelma tarjoaa myös ainutlaatuisen mahdollisuuden viettää vuoden yhdessä maailman hienoimmista ja elävimmistä kaupungeista. Berliinissä ei tekeminen, kokeminen ja näkeminen yhdessä vuodessa lopu. Kaupunki tarjoaa liki pohjattoman määrän kulttuuria, historiaa ja etnistä kirjoja. Ja mikä parasta, Berliini on hämmäntävän halpa. Syöminen, liikkuminen ja asuminen on vaikkapa Helsinkiin verrattuna puoli-ilmaista.

EJF-vuosi johti omassa elämässäni isoihin muutoksiin, sillä lukuvuoden lopussa päätin irtisanoa itseni Ilta-Sanomien palveluksesta. Olin ehtinyt työskennellä 12 vuotta IS:ssä toimittajana ja uutispäällikkönä. Opiskeluvuosi Berliinissä herätti voimakkaan halun aloittaa verkkojournalismia käsittelevän väitöskirjan työstämisen. Aiheeni sivuaa osittain EJF-vuoden aikana valmistelemani lopputyön teemoja.